

CRACOVIA URBS EUROPAEA

KONFEDERACJA NA RZECZ PRZYSZŁOŚCI KRAKOWA
ul. Oleandry 2, 30-063 Kraków, tel/fax. (12) 427 22 52

Kraków, 31 października 2011 r.

**Biuro Planowania Przestrzennego
Urzędu Miasta Krakowa,
Kraków, ul. Sarego 4**

Dotyczy:

- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Rejon Cmentarza Podgórskiego",
- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 14 października 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Wzgórze Lasoty".
- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze – Krzemionki"
- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze – Czyżówka"
- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Mateczny"
- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Kalwaryjska"
- Ogłoszenia Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Limanowskiego"

W załączeniu przedkładamy wnioski (postulaty, opinie i spostrzeżenia) do wymienionych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego -

- z poważaniem

Wnioski

- (postulaty, opinie i spostrzeżenia) w związku z ogłoszeniem o przystąpieniu do sporządzania:
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Rejon Cmentarza Podgórskiego"
 - miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Wzgórze Lasoty"
 - miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze – Krzemionki"
 - miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze – Czyżówka"
 - miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Mateczny"
 - miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Kalwaryjska"
 - miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Stare Podgórze - Limanowskiego"

Obszar Starego Podgórza na potrzeby sporządzenia planów zagospodarowania przestrzennego został podzielony na poszczególne części, jednak zagadnienie dotyczy w istocie jednego organizmu ukształtowanego przez wspólne warunki przestrzenne i wspólną historię. Obszar ten, stanowiący spójną całość, rozpatrywany musi być według tych samych zasad planistycznych i konserwatorskich, a proponowany powyżej podział na obszary należy traktować wyłącznie jako zabieg techniczno - organizacyjny a nie merytoryczny.

Jednolite traktowanie obszaru Starego Podgórza jest zasadne także z uwagi na objęcie całego omawianego obszaru przez wspólny wpis do Rejestru Zabytków oraz lokalizację w granicach Krakowa - Pomnika Historii. Przy rozważaniach, dotyczących Starego Podgórza, uważamy za niezbędne uwzględnienie znaczenia historii miejsca - czasu Zagłady.

Teren Starego Podgórza (którego części dotyczą poniższe wnioski) jest częścią śródmieścia historycznego Krakowa. Podgórze, stanowiące do czasu zaborów składnik miasta Kazimierza, rozłożyło się u stóp Krzemionek, wzgórz, które wraz z kościołem św. Benedykta i kopcem Krakusa, stanowią faktyczne i krajobrazowe zamknięcie (od południa) historycznego centrum Krakowa. Każde zatem ustalenie dla omawianego obszaru będzie oddziaływało na wnętrze Wisły w centrum Krakowa i jego całą staromiejską część.

Proces planistyczny wobec całości powinien mieć charakter ochronny, regulujący politykę przestrzenną w kierunku eliminowania zagrożeń i zachowania tożsamości Podgórza wraz z jego wybitnymi walorami krajobrazu kulturowego. Walory te wynikają z cech urbanistyczno - architektonicznych Podgórza i ich wkomponowanie w malowniczą przestrzeń Krzemionek Podgórskich, Walory i specyfika Podgórza wyrażają się w:

- odrębnym, dobrze czytelnym, bardzo wydłużonym kształcie zespołu miejskiego, ukształtowanego od średniowiecza do przełomu XIX/XX w wielorakiej relacji (m. in. przestrzennej i gospodarczej) z Górą Lasoty (Krzemionkami Podgóorskimi¹), przejawiającym się m. in. w charakterystycznym, zgeometryzowanym, barokowo - klasycystycznym planie Podgórza, z XVIII-wiecznym traktem „cesarskim”, obiegającym Krzemionki,
- wnętrzach urbanistyczno-architektonicznych ulic i placów, kształtowanych z udziałem stylowej zabudowy „józefińskiej” (dwie kondygnacje, szerokie fronty, horyzontalna artykulacja elewacji) i różnych odcieni historyzmu, która zachowała w dużej mierze oryginalny, piętrowy gabaryt w pierzejach Rynku i głównych ulic oraz nieco wyższy, głównie dwupiętrowy, ew. trójpiętrowy w przecznicach,
- dużej ilości niezwykle wartościowych przyrodniczo i krajobrazowo terenów ogólnodostępnych: łąk, błoń, skał i innych zasobów przyrodniczych Krzemionek;
- znacznym udziale zieleni w strukturze zabudowy miejskiej, na stokach i na wysoczyźnie Krzemionek Podgórskich (Góra Lasoty) z Kopcem Krakusa oraz w obrębie cmentarzy, parku Bednarskiego i w rejonie bulwarów Wisły (m.in. Planty Nowackiego).

¹Nazwy Krzemionki Podgórskie i zamiennie Góra Lasoty używamy tu wobec całej formacji (tj. wzgórz: Lasoty, Krzemionki, Krakusa, Łysej Góry i Baranówki oraz obniżeń terenu pomiędzy nimi) – zgodnie z nowszymi ustaleniami dla nazewnictwa miejsca w przytoczonej literaturze

- względnie ekstensywnej i kameralnej zabudowie, ze znaczną ilością przedogrodów, ogrodów i budynków wolnostojących przy malowniczych ulicach tylnych (np. Rękawka, Zamoyskiego), o przebiegu wywodzącym się zapewne z czasów średniowiecza,
- wyrazistym charakterze miasta górniczego i przemysłowego, z wydzielonymi dzielnicami przemysłowymi, lecz niepozbawionego malowniczości mniejszych obiektów przemysłowych w częściach o funkcji mieszkaniowej.

Wydłużony kształt miasta sprawia, iż formy architektury przechodzą od typu zabudowy średniowieckiej do kameralnej:

- wzdłuż najdłuższego ciągu funkcjonalno-kompozycyjnego (Wielicka-Limanowskiego-Kalwaryjska) przechodzą stopniowo na odległości rzędu ponad kilometra od Rynku;
- zaś w kierunku poprzecznym (np. ul. Warneńczyka i inne poprzeczne) – zaledwie nieco ponad stu metrów.

Ta swoista cecha wymaga starannego utrzymania, tym bardziej, że formy kameralne sąsiadują z obszarami zieleni ogólnodostępnej.

Zatem, naszym zdaniem, ani ulice główne i Rynek, ani ulice tylne w żadnym wypadku nie mogą być traktowane jako rezerwuariat przestrzeni dla nadbudów i rozbudów, ponieważ utraci się wówczas nie tylko tożsamość i urok Podgórze, ale zdominuje i odetnie widokowo tereny Krzemionek i zieleni nad Wisłą, w tym tutejsze zabytkowe parki. W ulicach bocznych zaś zmiany winny dotyczyć głównie działek niezabudowanych, lecz w taki sposób, by nie zdominować zabytkowych cech wnętrza.

Podgórze jest wyjątkowo wrażliwe w zakresie ekspozycji czynnej i biernej – najważniejsze relacje krajobrazowe Krakowa dotyczą Krzemionek, wnętrza Wisły, Wawelu, Zakrzówka jak i poszczególnych wnętrz ulicznych i placowych Podgórze i Kazimierza. Już obecnie widoczne jest zdominowanie nowszą (o znacznych rozmiarach) architekturą pieczęłowicie komponowanych (do początku XX w.) historycznych panoram we wnętrzu Wisły – a rzecz dotyczy obszaru miasta pomnika, gdzie cechy historyczne, w tym ukształtowanego historycznego krajobrazu, powinny podlegać szczególnej ochronie.

Szczególnie chronioną wartością krajobrazu Podgórze są więc jego powiązania widokowe z resztą Krakowa. W tym zakresie wymienić należy:

- a) panoramę na tle Krzemionek, widzianą od strony Wisły, z dominantami jakie tworzy kopiec Krakusa oraz zabytkowe kościoły: parafialny p.w. św. Józefa, klasztor Redemptorystów i św. Benedykta oraz fort św. Benedykta i budynek TV w miejscu fortu Krzemionki.
- b) punkty i ciągi widokowe, umożliwiające najbardziej atrakcyjną ekspozycję Podgórze z „lotu ptaka”, lokacyjnego Krakowa z Wawelem i Kazimierza oraz wnętrza doliny Wisły w rejonie Bielańsko – Tynieckiego Parku Krajobrazowego i zielonego Zrębu Sowińca z Kopcami Kościuszki i Piłsudskiego.

Dla zachowania tych wartości decydujące znaczenie ma konsekwentna rezygnacja ze wznoszenia nowej wysokiej zabudowy lub nadbudowy obiektów istniejących na terenie Podgórze - przewyższanie dotychczasowego gabarytu zabudowy uważamy za niedopuszczalne.

Za niezbędne uważamy zachowanie zabytkowego gabarytu, detali i substancji zespołów dworców-zajazdów (Pod Lwem, Pod Jeleniem, Pod Białym Orłem, Pod Czarnym Orłem, Pod Kotwicą, Pod Lipkami i innych budynków tego typu). Są to najcenniejsze dla tożsamości Podgórze obiekty zabytkowe. Najlepiej obecnie zachowanym zespołem (co do sylwety i gabarytu, niewykluczone - również substancji) może być dworek-zajazd Pod Kotwicą z zabudową całej działki (obszar Stare Pogórze – Limanowskiego), zatem niedopuszczalne są naszym zdaniem zmiany tego zespołu i charakteru obiektów co do cech zabytkowych.

Wnętrza zawierające pierzeje bardzo zróżnicowane (np. Plac Emila Serkowskiego – obszar Kalwaryjska), powinny, naszym zdaniem, uwzględnić ten uzasadniony historycznie fakt (w tym konkretnym przypadku nawarstwienia wynikają z historycznej funkcji miejsca i kształtowania

zabudowy), zatem i docelowa zabudowa powinna być odpowiednio zróżnicowana, bez wyrównywania do gabarytów budynków najwyższych, z zastosowaniem form odpowiednio dobranych do tradycji miejsca, szerokości działek i zastanych obiektów zabytkowych.

Miejsca, gdzie niemożliwe jest przywrócenie historycznego kształtu przestrzeni (np. zachodnia pierzeję ul. Legionów na odcinku od Kalwaryjskiej do Rejtana – obszar Kalwaryjska) – wskazujemy tu potrzebę działań integrujących, jednak w nawiązaniu do historycznych cech miejsc (w tym konkretnym przypadku poprzez odpowiednią dla współczesności inspirację architekturą niegdys tu istniejącej hali targowej), o podporządkowanej historycznemu otoczeniu formie (w omawianej lokalizacji odpowiednio niskiej, z urozmaiconym detalem, ponieważ miejsce znajduje się w świetnym widoku z Parku Bednarskiego na Wawel; z odpowiednią, publiczną funkcją).

Dla cech pierzei - zwłaszcza ulic bocznych i tylnych - tradycyjne uzasadnienie ma pozostawienie pośród zabudowy przylegających do ulicy ogrodów, przedogrodów oraz zachowania lokalnych form, związanych z przemysłem, niezależnie od obecnej czy zakładanej funkcji tych ostatnich. Pozostawienie zabudowy zróżnicowanej wysokością, z widocznymi fragmentami murów ogniowych ma również swoją tradycję w Podgórzu. W naszym przekonaniu, niezbędna jest rezygnacja z dążeń do wyrównywania wysokości pierzei poprzez równianie do pojedynczych, najwyższych w pierzei budynków ani poprzez wypośredkowanie wysokości sąsiadującej z nimi zabudowy, nierzadko bowiem zdarzają się budynki przeskalowane, najmłodsze w rzędzie zabudowy, powstałe w czasie, gdy zaniechano konwencji tworzenia pierzei ulic z budynków o harmonizującym ze sobą charakterze i gabarycie.

Problemem jest stan zieleni ulicznej – naszym zdaniem należy nakazać utrzymanie tradycji układów zieleni wysokiej, zwłaszcza w licznych wnętrzach, gdzie ona istnieje lub istniała (szczególnie tam, gdzie odgrywa ważną rolę kompozycyjną, np. Rynek, Limanowskiego), w tym ulice Parkowa, Krakusa, Józefińska, Krzemionki, Al. Dembowskiego, Al. Pod Kopcem, Zamoyskiego, Krasickiego, Rękawka i inne), w tym, w razie takiej konieczności, wymiany tej zieleni.

Podwórka – wskazujemy konieczność zapobieżenia zabudowie i zacieśnianiu podwórek, zamianie obiektów oficynowych oraz swoistych obiektów gospodarczych w nowe, dużych rozmiarów budynki mieszkalne. Niezbędna jest, naszym zdaniem, ochrona cech podwórek (urozmaicenie formy i materiału – np. kryte ganiki komunikacyjne, drewniane przybudówki, bruk, zieleń).

Za niezbędne uważamy powstrzymanie niekorzystnej tendencji zmian funkcji, w tym wypierania funkcji mieszkaniowej przez biura, handel czy usługi – Podgórze powinno pozostać żywą częścią śródmieścia Krakowa – z jej **stałymi** mieszkańcami, obiektami i dogodną infrastrukturą dla codziennego życia. Z drugiej strony wskazujemy potrzebę zapobiegania „dogęszczaniu” Podgórza tak zabudową, jak coraz częstszymi nadbudowami (zwłaszcza znacznymi), ponieważ, niezależnie od utraty tożsamości formalnej, prowadzi to do obniżenia poziomu życia (wobec przyrostu ludności istniałyby ograniczone możliwości wprowadzenia nowej infrastruktury usług powszechnych), wymiany (rotacji) ludności i wszystkich niekorzystnych zmian z tego wynikających.

W Podgórzu, naszym zdaniem, nadal jest niedostatek instytucji kulturalnych. W porównaniu do okresu przed II wojną światową (dzielnica nauczycieli, lekarzy, prawników z licznymi placówkami kulturalnymi) to stan nie liczący z potrzebami tak dzielnicy jak i całego miasta. Wskazujemy potrzebę zabezpieczenia funkcji kulturalnej, zwłaszcza form kameralnych dla potrzeb lokalnych, w tym muzeum Podgórza, ze względu na wciąż niedocenianą i umniejszaną wagę dziejów tego miasta (dla funkcji kulturalnej wskazujemy m. in. ratusz Podgórza, fort św. Benedykta i inne obiekty publiczne, zwłaszcza wzniesione staraniem społeczeństwa Podgórza). Z funkcją kulturalną powinien być w części związany sport, zgodnie z tutejszą tradycją (m. in. KS Korona jest kontynuatorem podgórskiego Sokoła). W naszym przekonaniu warto zabezpieczyć możliwość tworzenia niewielkich zespołów rekreacyjno-sportowych dla dzieci i młodzieży. Paradoksalnie, mimo tak dużej ilości terenów zielonych, młodzież nie posiada odpowiednich, ogólnodostępnych miejsc sportu na wolnym powietrzu (niektóre obiekty i urządzenia powstałe na początku XX wieku zostały przekształcone lub zmieniono ich funkcję).

Komunikacja – w naszym przekonaniu powinno się dążyć do zdecydowanego ograniczenia tranzytu kołowego poprzez Podgórze, za wykluczone uważamy wprowadzanie ogólnodostępnych parkingów - zwłaszcza dla obsługi przylegających dzielnic (np. Kazimierza); zamiast nich wskazujemy potrzebę zabezpieczenia miejsc postojowych i garażowych (głównie w nowych budynkach) dla mieszkańców Podgórza (lecz nie w postaci dużych, uciążliwych parkingów). Niezbędne jest tworzenie i rozbudowa ścieżek rowerowych (a w tym wykorzystania „kanionu” linii kolejowej z 1884 r.; obszar Cmentarza Podgórskiego, czyli Pod Bogiem Ojcem).

Obszar Góry Lasoty (Krzemionek Podgórskich) winien być szczególnie chroniony pod względem zasobu kulturowego, przyrodniczego i krajobrazowego. Wskazujemy wyniki badań, przygotowanych specjalnie dla potrzeb planu zagospodarowania przestrzennego:
Geologiczno-przyrodnicze rozpoznanie terenów pogórnich krzemionek podgórskich dla potrzeb ochrony ich wartości naukowo-dydaktycznych i ekologicznych, oprac. zbiorowe, re. Małgorzata Szczepańska i Elżbieta Pilecka, Kraków 2005.

Ustalenia planów jw. powinny przybliżyć możliwość powołania parku kulturowego w planowanym dotąd zakresie (tj. na obydwu częściach Krzemionek, przeciętych torami kolei i ul. Powstańców Śląskich).

W zakresie całej Góry Lasoty (Krzemionek Podgórskich) – niezbędne jest odsłonięcie kościoła św. Benedykta i wapiennych skał, tworzących specyfikę i piękno krajobrazu. Zabudowa i zielen przy Rękawce, Zamoyskiego i innych ulicach, przebiegających w pobliżu dawnych kamieniołomów powinna umożliwiać widok skał. Widoczność kościoła św. Benedykta powinna być przedmiotem bardzo starannego zbadania i odpowiedniego ograniczenia gabarytów budynków i zieleni w całym obszarze widoczności - tak z Krzemionek, jak i z terenu Podgórza.

Powyższe postulaty i spostrzeżenia wnosimy, w odpowiednim zakresie, wobec wszystkich wymienionych planów. Ponadto:

Obszar planu „Góra Lasoty” – zabudowa nie powinna tu być „dogęszczana” ani nadbudowywana; niezbędne jest uwzględnienie i zabezpieczenie obszaru jako przedpoła widoków z kopca Krakusa na Kraków oraz widoku tej części Podgórza od zachodu, północy, wschodu, w tym w panoramach Krakowa z wymienionych kierunków. Fort św. Benedykta, kościół św. Benedykta (z cmentarzem przykościelnym) i otoczenie – błonie i zbocza – za całkowicie wykluczone uważamy dodawanie tu nowych obiektów, nadbudowy oraz wprowadzanie parkingu. Problem dostępu i parkowania samochodów musi zostać rozwiązany poza otwartą przestrzenią łąki, użytkowanej jako błonie (będącej nb. przekształconym fragmentem historycznego błonia, związanym m. in. z częścią obchodów Rękawki).

Obszar planu „Krzemionki” – wskazujemy konieczność zabezpieczenia zabytkowych walorów kompozycyjnych Parku Bednarskiego, z wykluczeniem odłączania zeń jakichkolwiek części i obiektów, oraz zespołu KS Korona, a także – co do ogólnej zasady - wykluczenia rozwoju zabudowy i uszczuplania terenów zieleni. Zabudowa obszaru planu „Czyżówka”, naszym zdaniem, powinna zostać ograniczona do uzupełnień plombowych w istniejącej historycznej strukturze urbanistycznej; niezbędne jest utrzymanie skali drobnej zabudowy mieszkalnej ulicy Czyżówka i również nie powinna uszczuplać istniejących terenów zielonych (w tym użytkowanych jeszcze w 2. poł. XX w. jako rolne). W obszarach planów „Krzemionki”, „Czyżówka” i na granicy obszarów planów „Krzemionki” i „Góra Lasoty” za niezbędne uważamy przejścia dla pieszych ponad ul. Powstańców Śląskich, a nadto wskazanie możliwości poprowadzenia tu połączeń ekologicznych i zabezpieczenia po temu miejsca.

Przy rozpatrywaniu obszaru planu „Góra Lasoty” prosimy uwzględnić potrzebę dokończenia przejścia pod torami kolejowymi przystanku Krzemionki (chodzi o przejście przy Pl. Przystanek), tym bardziej, że planuje się tu znaczne przekształcenia przebiegu torów.

Obszar planu „Rejon Cmentarza Podgórskiego” ma od dawna swoją historyczną nazwę – Pod Bogiem Ojcem – ta nazwa powinna być stosowana. Zabudowa tu, co do ogólnej zasady, nie powinna

być „dogęszczana” czy nadbudowywana na działkach już zabudowanych; uzupełnienia plombowe na niezabudowanych działkach powinny być o charakterze zabudowy spójnym z daną ulicą, przy czym zdecydowanie niezbędne jest uwzględnienie i zabezpieczenie ekspozycji kopca Krakusa oraz całej tej części Podgórze, w tym w panoramach Krakowa od zachodu, północy oraz widoków Krzemionek z kopcem od strony Zabłocia, Płaszowa. Wnosimy o zabezpieczenie przebiegu ścieżki rowerowej i ciągu pieszego (w aranżacji zielonej) śladem dawnego toru kolei z 1884 r. (malowniczy „wąwóz” wykuty w skałach).

Obszerna bibliografia tematu Starego Podgórze (z Krzemionkami Podgórkimi), w tym opracowania publikowane i niepublikowane, podana jest w: Jarosław Żółciak, *Rozwój przestrzenny Podgórze* [w:] Kraków. *Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Kraków 2007 (Biblioteka Krakowska, nr 150).

Nowsze publikacje, jakie nie mogły zostać uwzględnione w wykazie jw:
VIII Sesja Podgórska: Podgórzanie. Cz. 2. VIII Sesja Podgórska. Kraków, 2007
IX Sesja Podgórska: Urzędy i urzędnicy Podgórze. IX Sesja Podgórska. Kraków, 2008
X Sesja Podgórska: w 225-lecie lokacji miasta Podgórze i 100-lecie konsekracji kościoła św. Józefa w Podgórze, Kraków 2009, tamże analizy i wskazania co do Rynku Podgórskiego

CUE,
Kraków, 31 października 2011.